

Hans-Adolf Jacobsen, Nationalsozialistische Außenpolitik 1933—1938. Alfred Metzner Verlag, Frankfurt/M.—Berlin 1968; strani 944.

Hans-Adolf Jacobsen, redni profesor za politologijo na bonnski univerzi, si je pridobil s številnimi pomembnimi publikacijami predvsem v okviru zgodovine tretjega rajha in druge svetovne vojne tudi internacionalno velik ugled. Tega si je pridobil — če tu ne upoštevamo številnih močno zapaženih člankov v nemških, francoskih, avstrijskih in švicarskih časopisih — s knjižnimi publikacijami kot so na primer *Fall Gelb. Der Kampf um den deutschen Operationsplan zur Westoffensive 1940* (Primer Gelb. Boj za plan nemških operacij za zahodno ofenzivo),¹ *Dünkirchen. Ein Beitrag zur Geschichte des Westfeldzuges 1940*² (Dünkirchen. Prispevek k zgodovini ofenzive na zahod 1940), 1939—1945. *Der Zweite Weltkrieg in Chronik und Dokumenten*³ (1939—1945. Druga svetovna vojna v kroniki in dokumentih), *Zur Konzeption einer Geschichte des Zweiten Weltkriegs 1939—1945*⁴ (H koncepciji zgodovine druge svetovne vojne 1939—1945), *Der Zweite Weltkrieg. Grundzüge der Politik und Strategie in Dokumenten*⁵ (Druga svetovna vojna. Osnovne poteze politike in strategije v dokumentih), kot tudi z zbornikom *20. Juli 1944*⁶ (20. julij 1944), ki ga je v prvi in drugi izdaji pripravil skupaj s *Hansom Roycejem*, v tretji, četrti in peti predelani in izpopolnjeni izdaji pa skupaj s *Erichom Zimmermannom*. Po drugi strani pa si je Jacobsen pridobil velike zasluge za zgodovinopisje kot izdajatelj. Poleg knjige *Dokumente zur Vorgeschichte des Westfeldzuges, 1939—1940*⁷ (Dokumenti k predzgodovini zahodne ofenzive 1939—1940), in *Dokumente zum Westfeldzug, 1940*⁸ (Dokumenti k zahodni ofenzivi, 1940), je izdal skupaj z *Jürgenom Rohwerjem* tudi v italijanščini izšlo delo *Entscheidungsschlachten des Zweiten Weltkrieges*⁹ (Odločilne bitke v drugi svetovni vojni), nadalje je z *Andreasom Hillgruberjem* izdal in kritično komentiral *Die sowjetische Geschichte des Großen Vaterländischen Kriegs Borisa Semjonoviča Telpuhovskega*.¹⁰ Obdelal je tudi Vojni dnevnik (*Kriegstagebuch*)¹¹ Franza Halderja v

¹ Izšlo leta 1957 v Wiesbadnu, Steiner Verlag.

² Izdala založba Vowinckel Verlag, Neckargemünd leta 1958, s sodelovanjem Klaus-Jürgena Müllerja.

³ Izdala založba Wehr und Wissen Verlagsgesellschaft, Darmstadt leta 1959 prvo in drugo izdajo, 1960 tretjo in četrto pregledano in dopolnjeno izdajo, leta 1961 peto in šesto popolnoma predelano in bistveno razširjeno izdajo.

⁴ Tu gre za »Disposition mit kritisch ausgewähltem Schrifttum«, ki jo je obdelal s sodelovanjem Joachima Röselerja, in ki je izšla leta 1964 v Frankfurtu na Maini pri založbi Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen.

⁵ Izšlo 1965 kot dvojni zvezek 645/646 v založbi Fischer Bücherei Kg, Frankfurt/M.-Hamburg.

⁶ Izdala Bundeszentrale für Heimatdienst v založbi Berto-Verlag GMBH v Bonnu, leta 1960 tretja izdaja, 1961 četrta in 1965 peta izdaja.

⁷ Izšlo 1957 v Musterschmidt-Verlag, Göttingen — Berlin — Frankfurt/M.

⁸ Izšlo 1960 ibid.

⁹ Izšlo leta 1960 v založbi Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen, Frankfurt/M. V italijanščini je to delo izšlo v treh delih pod naslovom *Bataglie decisive della seconda guerra mondiale. [A curra di] Hans-Adolf Jacobsen [e] Jürgen Rohwer. Traduzione diretta dal testo originale tedesco di Mario Calaresu. Milano: Baldini & Castoldi. Vol. I-III. 1966.*

¹⁰ 1961, Frankfurt/M., založba Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen.

¹¹ Franz Halder, *Kriegstagebuch. Tägliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabes des Heeres 1939—1942. Herausgegeben vom Arbeitskreis für Wehrfor-*

treh delih in izdal in komentiral prvi zvezek vojnega dnevnika vrhovnega poveljstva nemških oboroženih sil za čas od 1. avgusta 1940 do 31. decembra 1941 (*Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht*¹²).

Potem ko je s temi in drugimi publikacijami dokazal, da je odličen poznavalec zgodovine nacionalsocialističnega časa, je Jacobsen izdal pričujočo knjigo, v kateri na podlagi dolgoletnega raziskovalnega dela daje temeljno analizo nacistične zunanje politike za čas od začetka leta 1933 do poletja leta 1938, pri čemer se opira na zelo obširne vire in literaturo.

Pred analizo strukture, procesa odločanja in ideologije nacistične zunanje politike, daje avtor najprej pregled zunanjepolitičnih smernic NSDAP za čas pred 1933. Pri tem se je pokazalo, da so bile zunanjepolitične predstave nacionalsocializma že od vsega začetka usmerjene k novemu redu v Evropi, ki bi ga bilo treba vzpostaviti »pod vodstvom zrevolucionirane Nemčije« na rasnih načelih. Da bi dosegel ta »revolucionarni« cilj, je Hitler po prevzemu oblasti poleg ministrstva za zunanje zadeve (*Auswärtiges Amt*) pod vodstvom *Constantina von Neuratha* kot tradicionalne državne ustanove ustanovil še nove in nedržavne urade stranke — tako zunanjepolitični urad (*außenpolitisches Amt*) NSDAP pod vodstvom *Alfreda Rosenberga*, katerega pomen za realizacijo ideološke komponente v zunanjepolitičnem programu nacionalnega socializma je bil doslej veliko premalo upoštevan, ter Inozemsko organizacijo NSDAP (*Auslandsorganisation der NSDAP*) pod vodstvom *Ernsta Wilhelma Bohleja*, ki je bila pristojna za svetovno-nazorsko izobraževanje v inozemstvu živčih Nemcev, nadalje vodilne gremije za nacionalno politiko (*Führungsgremien für Volkstumspolitik*), ki so prav tako delovali na robu procesa zunanjepolitičnega odločanja, in končno Ribbentropov urad (*Dienststelle Ribbentrop*), ki je sčasoma stopal vedno bolj v center velike dnevne politike in je bil razen tega tudi odskočna deska za neumorno častihlepnega *von Ribbentropa*.

Tako kot državno ministrstvo za propagando (*Reichspropagandaministerium*) in razne instance SS so si vse te institucije in organizacije, ki so delovale po načelu taktike celic (*Zellentaktik*), predstavljale pod zunanjo politiko ne samo delovanje, usmerjeno v uveljavljanje nacionalnih interesov proti drugim državam. Za njih je bila zunanja politika »v prvi vrsti prenašanje Hitlerjevih odločitev in njegovih vsakokratnih smernic na družbeno in gospodarsko življenje nacije.« Če to povemo drugače: instrumenti, ki jih je uporabljal »Führer« za svojo zunanjo politiko po devizi »divide et impera«, naj bi konec koncev vsi služili realizaciji Hitlerjevega gesla »Nemčija bo ali svetovna sila ali pa je sploh ne bo več,« čeprav večinoma neodvisno eden od drugega. V ta namen so si te organizacije prizadevale, da bi vzgojile nemško ljudstvo za herojsko bojevitost oziroma za fanatizem, da bi zmilitizirale družbo, da bi dosegle poenotenje Nemcev v inozemstvu, da bi ustvarile neko skupnost nordijske

schung, Stuttgart. Stuttgart: Kohlhammer. — Band I: Vom Polenfeldzug bis zum Ende der Westoffensive (14. 8. 1939 — 30. 6. 1940). Bearbeitet von Hans-Adolf Jacobsen in Verbindung mit Alfred Philippi. 1962. — Band II: Von der geplanten Landung in England bis zum Beginn des Ostfeldzuges (1. 7. 1940 — 21. 6. 1941). Bearbeitet von Stalingrad. (22. 6. 1941 — 24. 9. 1942). Bearbeitet von Hans-Adolf Jacobsen. 1964.

¹² *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab) 1940—1945. Herausgegeben von Percy Ernst Schramm. Band I: 1. August 1940—31. Dezember 1941. Zusammengestellt und erläutert von Hans-Adolf Jacobsen. Frankfurt/M.: Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen. 1965.*

usode (*Nordische Schicksalsgemeinschaft*) in sistem zavezništva, katerega cilj je bila navidezna razmejitev interesov z Anglijo kot tudi tesnejše sodelovanje z Italijo in Japonsko. Sistematično so obenem propagirale ne le voljo za boj proti židovstvu in boljševizmu, temveč tudi nujnost razširitve življenjskega prostora na vzhod.

Ko si je Hitler prizadeval, da bi vsaj po stopnjah uresničil v jedru in končnem cilju neovrženo trden načrt — sicer ne nujno konsekventno, toda izrabljajoč ugodnosti vsakokratnega realnopolitičnega položaja — in to prizadevanje je uspel dokazati tudi Jacobsen, mu je od prevzema oblasti naprej nedvomno šlo za to, da bi »pripravil izgradnjo nove Nemčije in revolucionarno preobrazbo Evrope«, tudi če je uradna diplomacija spočetka še širila nacionalne parole, ko je, tako kot zunanja politika weimarske republike, postularala revizijo versajske mirovne pogodbe in pravico do samoodločbe. Iz pravilnega spoznanja, da je treba razlagati tradicionalni element v nacionalsocialistični zunanji politiki samo kot taktično pogojeno komponento zamegljevanja programa z genuino radikalnim ciljem, katerega osnovne smernice so bile jasne, sklepa Jacobsen povsem korektno, da za čas od 1933 do 1939 ni mogoče več razlikovati med revizionistično in ekspanzivno fazo nacionalsocialistične zunanje politike. Primerno bi vsekakor bilo, razdeliti nacionalsocialistično zunanjo politiko tega časa v tri različne faze. Fazi skritih priprav za agresijo, ki traja od leta 1933 do leta 1936, je namreč od 1936 do 1938 sledil prehod k ekspanziji, nakar je po letu 1938, potem ko je von Ribbentrop zamenjal von Neuratha, sledilo obdobje odkrite ekspanzije, povezano z grožnjami s silo.

Prav tako originalna kot razčiščenje te problematike je osvetlitev dejstva, da se je nacionalsocialistična zunanja politika izoblikovala v svojem bistvu takorekoč kot paralela k razvoju *države pravila in izjeme* v notranji politiki. Iz tega je seveda mogoče sklepati, da je treba tolmačiti Hitlerjeve zunanjepolitične ukrepe bolj kot posledico nacionalsocialističnega svetovnega nazora kot pa reakcijo na ukrepe drugih sil. Nacionalsocialistična zunanja politika namreč — če povzamemo Jacobsenove besede — ni stremela le k teritorialni razširitvi, k ustvaritvi geopolitično ugodnih trdnjav na vzhodu in zahodu in k hegemoniji nad tujimi ljudstvi, kot že mnoge druge velesile v preteklih stoletjih, njen cilj je bila v končni konsekvenci perfekcionirana iztrebitev njenih »nasprotnikov«, *totalno duhovno zapeljanost celega naroda in vzpostavitev novega evropskega kontinenta, zgrajenega na rasnih načelih in s kvalitativno spremenenjenimi pojmi vrednot.*

Če upoštevamo, da za uresničevanje tega ne več revizionističnega temveč jasno »revolucionarnega« cilja ni služilo toliko zunanje ministrstvo, temveč v večji meri cel poseben instrumentarij, potem postane jasno, da je z zgodovino diplomacije mogoče zajeti nacionalistično zunanjo politiko in njen stil, metode in cilje samo zelo površinsko, če je to sploh mogoče. Neovrgljivo dejstvo, da bistva nacionalsocialistične zunanje politike ni mogoče zajeti s tradicionalnega stališča, seveda priča o tem, da je Jacobsenovo delo v sami zastavitvi povsem pravilno. Toda s to metodično ugotovitvijo smo se samo delno oddolžili temu velikemu in vsega občudovanja vrednemu znanstvenemu dosežku. Kajti to delo, zgleđno opremljeno s številnimi pregledi in tabelami, je vsekakor ena od najdragocenejših raziskav, kar jih je bilo doslej napisanih k zgodovini nacionalsocialističnega časa.

Josef Schröder